

Sygn. akt IV CSK 432/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa M.K.

przeciwko Polskiemu Związkowi Łowieckiemu w [...] i Kołu Łowieckiemu nr
"S." w [...]

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 maja 2017 r.,

skargi kasacyjnej Polskiego Związku Łowieckiego w [...]

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 12 kwietnia 2016 r., sygn. akt I ACa .../15,

**I. prostuje niedokładność w komparycji wyroku Sądu
Apelacyjnego w [...] z dnia 12 kwietnia 2016 r. w ten sposób, że
po słowach "przeciwko Polskiemu Związkowi Łowieckiemu w
[...]" wpisuje słowa "i Kołu Łowieckiemu nr "S." w [...]" oraz po
słowach "na skutek apelacji pozwanego" wpisuje słowa "
Polskiego Związku Łowieckiego w [...]";**

II. oddala skargę kasacyjną;

III. zasądza od Polskiego Związku Łowieckiego w [...] na rzecz powoda kwotę 540 (pięćset czterdzieści) zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

M.K. w pozwie wniesionym w dniu 16 listopada 2011 r. przeciwko Kołu Łowieckiemu nr „S.” w [...] wniósł o ustalenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia członków Koła „S.” z dnia 8 maja 2011 r., nr 8/2011 oraz uchwały Zarządu Okręgowego Polskiego Związku Łowieckiego w C. z dnia 28 września 2011 r., nr 67/2011, a także o ustalenie istnienia członkostwa powoda w pozwanym Kole Łowieckim.

W odpowiedzi na pozew Koło Łowieckie wniosło o oddalenie powództwa oraz o wezwanie, na podstawie art. 194 § 1 k.p.c., do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Polskiego Związku Łowieckiego w [...].

W związku z tym, że powód cofnął pozew w części dotyczącej ustalenia nieważności uchwały Zarządu Okręgowego P.Z.Ł. Sąd Okręgowy w [...] w dniu 15 lutego 2012 r. postępowanie w tym zakresie umorzył. Postanowieniem z dnia 24 października 2012 r. Sąd ten wezwał do udziału w sprawie Polski Związek Łowiecki, nie wskazując podstawy dopozwania.

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w [...] ustalił, że M.K. jest członkiem Koła Łowieckiego „S.” i oddalił powództwo w pozostałej części. Sąd wskazał, że uchwałą walnego zgromadzenia członków Koła nr 8/2011 r. powód został wykluczony z Koła, a Zarząd Okręgowy P.Z.Ł. w C. uchwałą nr 67/2011 odwołania powoda nie uwzględnił. Sąd Okręgowy stwierdził, iż właściwym środkiem ochrony członkostwa w kole łowieckim jest oparte na art. 33 ust. 6 Prawa łowieckiego w zw. z art. 189 k.p.c. powództwo o ustalenie, że wykluczony członek pozostaje w stosunku członkostwa w danym kole łowieckim; brak jest natomiast interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia członków koła. W ocenie Sądu, uchwała walnego zgromadzenia Koła Łowieckiego „S.” w sprawie wykluczenia powoda z tego Koła była wadliwa i wydana bez podstawy prawnej, co oznacza, że „żądanie powoda o ustalenie stosunku jego członkostwa w pozwanym Kole jest zasadne”.

Wyrok zaskarżył apelacją pozwany Polski Związek Łowiecki, w części uwzględniającej powództwo o ustalenie i orzekającej o kosztach postępowania. Apelację tę odrzucił Sąd Apelacyjny z takim uzasadnieniem, że wnoszący apelację nie miał interesu w zaskarżeniu orzeczenia, inaczej - że nie wykazał „pokrzywdzenia - *gravamen* warunkującego możliwość zaskarżenia”. Orzeczenie to uchylił Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 19 czerwca 2015 r. Wskazał, że Polski Związek Łowiecki, na skutek wezwania go do udziału w sprawie jest w sprawie pozwany, domagał się oddalenia powództwa, lecz czynił to bezskutecznie, gdyż Sąd pierwszej instancji nie podzielił podjętej przezeń obrony uchwał (Koła, a następnie zarządu okręgowego Związku). Oznacza to, że pozwany Polski Związek Łowiecki przegrał proces, co wyłącza możliwość uznania, że nie ma interesu prawnego (*gravamen*) w zaskarżeniu niekorzystnego wyroku. Jest to kwestia odmienna od zagadnienia biernej legitymacji procesowej apelującego, która stanowi materialnoprawną przesłankę rozstrzygnięcia.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2016 r., w którego komparycji po stronie pozwanej wymienił tylko Polski Związek Łowiecki, zmienił częściowo wyrok Sądu Okręgowego „w ten sposób, że ustala, że M.K. jest członkiem Koła Łowieckiego nr „S.” w [...] (...) i oddała powództwo o ustalenie członkostwa M.K. w Kole Łowieckim nr „S.” w [...] (...) w stosunku do Polskiego Związku Łowieckiego”; w pozostałej części apelację oddalił. Sąd Apelacyjny ocenił, że pozwany Związek nie ma legitymacji biernej, gdyż nie jest podmiotem, w stosunku do którego istniałby, w rozumieniu art. 189 k.p.c., interes prawny powoda w ustaleniu prawa lub stosunku prawnego. Koła łowieckie są odrębnymi osobami prawnymi, które zrzeszają osoby fizyczne będące członkami Polskiego Związku Łowieckiego. Członkostwo w Związku jest warunkiem wstępnym i koniecznym uzyskania członkostwa w kole łowieckim, ale członkostwo w kole nie wpływa na prawa członka koła jako członka P.Z.Ł. Obowiązkowe członkostwo w Związku jest niezależne od członkostwa w kole łowieckim. Prawem podlegającym ochronie było prawo powoda do bycia członkiem koła łowieckiego jako odrębnej osoby prawnej, a przesądzenie kwestii tego członkostwa, negatywne albo pozytywne, nie wpływa na prawa powoda jako członka Związku. Zmianę wyroku Sąd Apelacyjny uzasadnił tym, że Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo jedynie co do żądania ustalenia

nieważności uchwały, co wskazuje na to, iż żądanie ustalenia członkostwa powoda w pozwanym Kole uwzględnił w odniesieniu do obu pozwanych, a takie rozstrzygnięcie nie mogło się utrzymać w stosunku do pozwanego Związku, który nie miał legitymacji biernej w sprawie.

Polski Związek Łowiecki oparł skargę kasacyjną na podstawie naruszenia art. 189 k.p.c. w zw. z art. 33 ust. 6 Prawa łowieckiego, polegającego na przyjęciu, iż skarżący nie ma legitymacji biernej, pomimo że orzeczenie dotyczy bezpośrednio jego praw i obowiązków oraz że jest on prawnie zainteresowany wynikiem postępowania oraz naruszenia art. 194 (z uzasadnienia wynika, że chodzi o art. 194 k.p.c.) przez uznanie, że wniosek pozwanego Koła o wezwanie Polskiego Związku Łowieckiego do udziału w sprawie był bezzasadny, a także naruszenia art. 73 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie. Powołując się na te podstawy kasacyjne skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (tekst jedn. Dz. U. 2005 Nr 127, poz. 1066 ze zm.) przewidywała w art. 33 ust. 6, że w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utraty członkostwa w kole łowieckim, zainteresowany mógł - po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego – dochodzić swych praw na drodze sądowej. Zainteresowany wszczynał postępowanie przez wniesienie pozwu o ustalenie (art. 189 k.p.c.), rozpoznawanego następnie w toku instancji, z uprawnieniem do złożenia skargi kasacyjnej. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. (Dz. U. 2014 r., poz. 228), która weszła w życie w dniu 21 kwietnia 2014 r., wprowadziła w art. 33 ust. 6 istotną zmianę normatywną dotyczącą sposobu dochodzenia roszczeń. Jednak, stosownie do art. 3 noweli, do spraw nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utraty członkostwa w kole łowieckim wszczętych przed sądami powszechnymi przed jej wejściem w życie stosuje się przepisy dotychczasowe; dotyczy to zatem sprawy niniejszej, wszczętej wniesieniem pozwu w dniu 14 listopada 2011 r.

Sprawa o ustalenie członkostwa powoda w Kole Łowieckim „S.” toczyła się z udziałem po stronie pozwanej dwóch podmiotów - tegoż Koła oraz Polskiego Związku Łowieckiego. Taka była również konfiguracja podmiotowa w toku całego postępowania apelacyjnego, o czym świadczą protokoły rozpraw - nie wyłączając protokołu rozprawy z dnia 5 kwietnia 2016 r., poprzedzającej wydanie wyroku, orzeczenia, doręczenia i inne czynności podejmowane w tym postępowaniu. Także rozstrzygnięcie zawarte w zaskarżonym wyroku obejmuje obu pozwanych. W tej sytuacji niewymienienie pozwanego Koła Łowieckiego w komparycji wyroku należało zakwalifikować jako oczywistą niedokładność możliwą do sprostowania na podstawie art. 350 § 1 k.p.c., mającego odpowiednie zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym (art. 398²¹ k.p.c.).

Polski Związek Łowiecki był uprawniony do zaskarżenia wyroku Sądu Okręgowego, pomimo że wyrokiem tym zostało oddalone powództwo w stosunku do niego, gdyż przyjęcie przez Sąd braku po stronie Związku legitymacji biernej spowodowało, iż skarżący nie mógł skutecznie domagać się oddalenia powództwa o ustalenie członkostwa powoda w konkretnym kole łowieckim, do czego zmierzał w toku całego postępowania.

Kwestii podstawy wezwania Polskiego Związku Łowieckiego do udziału w sprawie w charakterze pozwanego, będącej przedmiotem zarzutu kasacyjnego, wadliwie zresztą odniesionego do art. 194 k.p.c. bez wyodrębnienia jednostki redakcyjnej, Sąd Okręgowy poświęcił wzmiankę jedynie w kontekście orzekania o kosztach postępowania. Stwierdził, że wniosek o dopozwanie P.Z.Ł. „okazał się bezzasadny wobec przesądzenia braku legitymacji biernej P.Z.Ł. w sprawie niniejszej”, a zgodnie z art. 194 § 1 zd. 2 k.p.c. osoba wezwana na wniosek pozwanego może, w razie bezzasadności wezwania, domagać się zwrotu kosztów tylko od tego pozwanego. Uwagi Sądu Okręgowego najwyraźniej uszło, że wezwanie na podstawie art. 194 § 1 k.p.c. (taką podstawę powołało pozwane Koło w odpowiedzi na pozew) może nastąpić na wniosek powoda lub pozwanego, ale tylko w sytuacji, w której chodzi o to, by w miejsce osoby nieprawidłowo pozwanej wystąpiła osoba, która powinna być stroną pozwaną. Taka sytuacja nie miała miejsca w sprawie niniejszej, nikt tak zresztą nie twierdził, co nie przeszkodziło Sądowi pierwszej instancji w wezwaniu Związku

- bez podania podstawy prawnej - do udziału w sprawie w charakterze pozwanego. Natomiast rozszerzenie zakresu podmiotowego strony pozwanej i objęcie nim innych jeszcze (dalszych) pozwanych, przewidziane w art. 194 § 3 k.p.c., następuje wyłącznie na wniosek powoda, nie można więc było tego prawidłowo uczynić na wniosek pozwanego. Kwestie te, dotyczące istotnych w procesie przekształceń podmiotowych, nie zostały uwzględnione ani przez Sądy obu instancji, ani przez skarżącego. Jednak postanowienia sądu pierwszej wydane na podstawie art. 194 k.p.c. mogą być skorygowane jedynie przez sąd odwoławczy na zasadach określonych w art. 380 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2009 r., I CSK 263/08, niepubl.) albo w wyniku cofnięcia pozwu. Stosownie do art. 198 § 1 k.p.c., wezwanie do udziału w sprawie na podstawie art. 194 i 195 k.p.c. wywołuje skutki pozwania, które następują z chwilą wydania postanowienia. Skutki te powstają nawet wtedy, gdy przepisy zostały błędnie zastosowane i nie można przyjąć, że naruszenie tych przepisów powoduje bezskuteczność wezwania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1971 r., III CRN 376/71, OSPiKA 1972, nr 11, poz. 207 i z dnia 7 marca 1969 r., II PR 576/68, OSNCP 1970, nr 4, poz. 60). Ostatecznie zatem, pomimo błędów procesowych, do których doszło w sprawie, Polski Związek Łowiecki uzyskał i zachował status pozwanego w procesie, a podniesiony przezeń zarzut kasacyjny pozostaje w istocie bezprzedmiotowy.

Zarzut naruszenia art. 73 § 2 k.p.c. wywiedziony, jak stwierdził skarżący, „z pewnej ostrożności procesowej” nie został uzasadniony. Skarżący poprzestał na wyrażeniu poglądu, iż z istoty stosunku prawnego będącego przedmiotem postępowania wynika, że wyrok ma niepodzielnie dotyczyć obu pozwanych, nie przedstawiając argumentów na poparcie tej tezy. Nie jest rolą Sądu Najwyższego wyręczenie skarżącego w poszukiwaniu przyczyn, które mogłyby przekonywać o zasadności podstawy kasacyjnej.

Skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. w powiązaniu z art. 33 ust. 6 Prawa łowieckiego, który przewidywał możliwość dochodzenia przez zainteresowanego na drodze sądowej swoich praw związanych z nabyciem lub utratą członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utratą członkostwa w kole łowieckim. Nie jest to powiązanie, które mogłoby przekonać o istnieniu

między powodem, a skarżącym stosunku prawnego będącego źródłem legitymacji materialnoprawnej Związku w sprawie której przedmiotem jest ustalenie członkostwa w kole łowieckim.

Skarżący eksponował twierdzenie, że wyrok dotyczy „bezpośrednio jego praw i obowiązków” oraz że jest on prawnie zainteresowany wynikiem postępowania. O możliwości skorzystania z powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego na podstawie art. 189 k.p.c. decyduje interes prawny oceniany z punktu widzenia powoda. Wystąpienie z takim powództwem jest dopuszczalne, gdy powód twierdzi, że łączy go z pozwanym stosunek prawny lub przysługuje mu w stosunku do pozwanego prawo wymagające ustalenia przez sąd, przy czym interes prawny powoda jest badany w granicach wyznaczonych potrzebą udzielenia mu żądanej ochrony. W procesie o ustalenie stroną pozwaną może być zarówno podmiot ustalanego prawa lub stosunku prawnego, jak i podmiot nie objęty tymi prawami, który swoim działaniem bezpośrednio zagraża interesom powoda. Źródłem legitymacji biernej pozwanego jest twierdzenie powoda o potrzebie udzielenia mu ochrony prawnej w ich wzajemnej relacji w związku z zagrożeniem lub naruszeniem danego prawa; inaczej – legitymacja bierna pozwanego musi wynikać z jego prawnego związku z ustalonym prawem lub stosunkiem prawnym (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2001 r., I CKN 87/00, niepubl. oraz wyroki z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 406/12 i z dnia 18 czerwca 2015 r., III CSK 372/14, niepubl.).

Z powodu braku przekonujących argumentów prawnych nie utrzymuje się teza skarżącego, że w każdej sprawie mającej za przedmiot ustalenie członkostwa zainteresowanego w kole łowieckim po stronie pozwanej powinien, obok koła, występować Polski Związek Łowiecki. Taka konfiguracja podmiotowa może oczywiście być właściwa w okolicznościach konkretnej sprawy, co jednak nie upoważnia do formułowania postulowanego uogólnienia.

Członek Polskiego Związku Łowieckiego może być jednocześnie członkiem jednego z kół łowieckich, które również jest członkiem Związku, ale ustawa dopuszcza też sytuację, w której członek Związku nie należy do żadnego koła (art. 32 ust. 1, 33 ust. 1 i 33 a ust. 1 Prawa łowieckiego). Jak trafnie zauważył

Sąd Apelacyjny, zależność ta ma charakter jednokierunkowy. Powód nie został pozbawiony członkostwa w Polskim Związku Łowieckim i w niniejszej sprawie poszukiwał tylko ochrony swego członkostwa w konkretnym kole łowieckim.

Na dowód wpływu członkostwa w kole łowieckim na status członka w związku skarżący powołał jedynie § 20 ust. 3 statutu, który dotyczy wyłącznie skutków skreślenia z listy członków, a nie wykluczenia z koła (por. § 42 statutu); argument ten w stanie faktycznym niniejszej sprawy jest zatem chybiony.

Skarżący nie wskazał żadnych innych przepisów ustawy ani postanowień statutu, które świadczyłyby o istnieniu więzi prawnych tego rodzaju, że ustalenie prawa powoda wiązałoby się nierozzerwalnie z określonymi obowiązkami Polskiego Związku Łowieckiego. W skardze kasacyjnej skarżący nie może poprzestać - jak to ma miejsce w skardze Polskiego Związku Łowieckiego - na „nadmienieniu”, że istnieją zależności o charakterze organizacyjnym związane z faktem członkostwa w kole, pozostawiając Sądowi Najwyższemu poszukiwanie ich w przepisach. W tej sytuacji na uboczu tylko należy podnieść, iż na przykład sposób opłacania składek członkowskich nie jest okolicznością mogącą mieć znaczenie i wpływ na ustalenie, że dana osoba jest (pozostała) członkiem koła łowieckiego.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej przewijają się wywody, które nie zostały osadzone w ramach właściwej podstawy skargi. W odniesieniu do kwestii uzyskania przez powoda członkostwa w kole w toku postępowania - niezależnie od braku właściwego ustalenia faktycznego - zarówno wypowiedź Sądu, jak i skarżącego są wyraźnie oderwane od treści uchwały, do której miały się odnosić. Rację ma skarżący, że należy odróżnić ogólne kompetencje nadzorcze Związku od kompetencji do rozpatrywania odwołań od uchwał organów kół łowieckich; stwierdzeniu temu nie towarzyszą jednak argumenty przekonujące, że ta kwestia ma znaczenie dla rozstrzygnięcia o żądaniu powoda, tak jak zostało ono w niniejszej sprawie ostatecznie sformułowane.

Na koniec należy odnotować, że skarżący nie kwestionował pod względem merytorycznym rozstrzygnięcia ustalającego członkostwo powoda w Kole Łowieckim „S.”.

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., o kosztach postępowania kasacyjnego orzekając stosownie do art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.

jw